

Miért nem tisztább Budapest

Amikor e sorokat írom, ünnepelünk, és Budapest vasárnapiasra kimosdatva ragyog. Miért is nem lehetünk mindig ilyenek?! Mert hogy nem vagyunk, azt maga a feltűnés ténye bizonyítja: ami természetes, azt nem vesszük észre.

A tisztaság azonban különös, nehezen megszerezhető, ritka ékessége egy-egy városnak, kívánatos, de nem feltétlenül a legvonzóbb ékessége. Ha hirtelenében végiggondolom, hogy melyek azok a szívmeknek legkedvesebb városok, amelyekbe mindig újra ellátogatnék, be kell vallanom, hogy nem éppen a legtisztábbak... A prágai óvárosban, kis krakkói utcácskákban, római sikátorokban vagy Velence lagunáin hányszor tűnődtem azon, hogy miért nem szerezhet ennyi szépséget egyszerre örömet a szemnek és az — orrnak?!

Nem, Budapest nem az egyetlen város, ahol a tisztaság még kívánalom, s talán úgy középtájon helyezkedik el az ápoltság ranglistáján. Már ezt is érdeméül említhetjük, mert az összehasonlítás alapjául szolgáló városok közül egy sem nőtt ilyen vilámgyorsan, egy sem kétszerezte meg negyedszázad leforgása alatt lakosságát. Márpedig, mint a zsúfolt lakást, a zsúfolt várost sem lehet egykönnyen tisztán tartani.

A tisztaság nem fényűzés — szoktuk megrovóan mondogatni az egyes emberre, holott ez nem igaz. A rendezett külső, a föltmentes ruha, a fehérén villanó gallér és mandzsetta igenis a jómód következménye, legalább is tömegesen (kivételek mindig akadnak); a tisztasághoz eszközök kellene és főként munka, s ha a dolgok értékét a beléjük fektetett emberi munka határozza meg — márpedig ez nem vitatható —, akkor a tisztaság valóban érték, mégpedig nehezen előállítható.

A fővárosi Népi Ellenőrző Bizottság megvizsgálta a főváros köztisztasági helyzetét és erről készült jelentésében megállapította a főnálló lemaradás okait, valamint a tennivalókat e lemaradás megszüntetésére.

A jelentés szerint az emberi és gépi munkaerő hiánya a legnyomasztóbb.

Ki-ki a saját háza előtt

Noha 1968-ban 15-ször akkora területet tisztítottak gépekkel, mint 1960-ban, az eredmény mégsem volt ezzel arányos, mert a házakból 25%-kal több szemét áramlott ki, mint 8 évvel előbb. Sokasodtak a lakók, többet is szemeteltek, ahol nő a fogyasztás, ott nő a hulladék is. Ugyanakkor mindenképp csökkent a házfelügyelők szorgalma, lelkesedése. És ez nem is csoda. Ház és járda tisztán tartása ugyanis az ő dolguk — és a jelentés a házkezelők feladataként meg is jelöli szigorúbb ellenőrzésüket —, csakhogy ez utóbbiak hiába tesznek eleget e kötelességüknek, aligha tudnak érvényt szerezni szavuknak, a házfelügyelők helyzete miatt. A házfelügyelői átlagbér ugyanis 440 Ft, amiben a jelentés még a kapupénzt, liftkezelési díjat is belekalkulálja. (Bizonyára akadnak nagy házakban jobb keresetű házfelügyelők is, kivált, ha sok a mulató vagy borralvót osztogató nagyjövedelmű lakó, de ezeknek a házfelügyelőknek az éjszakai álomról kell rendszeresen lemondaniuk.) Az 1970-ben bevezetett 3%-os bérfeljesztés jóformán semmit sem (13 Ft-ot) jelentett. A helyzetet súlyosbítja, hogy a házfelügyelők munkaviszonya szolgálati lakás miatt gyakorlatilag megszüntethetetlen. Többségük e 70%-ban komfort nélküli, túlnyomórészt sötét és levegőtlen lakásokat házfelügyelői állásuk árán is

boldogan elcserélné, tehát örömezt elbocsátatná magát, de úgysí lehetetlen. Ki menne a helyükre? Ilyen körülmények között nincs szankció, mellyel a házkezelő követelésének érvényt szerezhetne. A rendes, dolgos ember becsületből elvégzi a munkáját. A többi nem.

Ki söpörje a pesti utcát?

Nem könnyebb a munkaerő-toborozás a házon kívül sem. Ki lesz ma utcaseprő Budapesten? Ki veszi magára a fehér-piros csíkos, messze világító mellényt? Hányszor látunk utcaseprőket, kiknek kezéből legszívesebben kivennénk a szerszámot s elküldenénk őket a szociális otthonok valamelyikébe! Kellemetlen munka ez a javából, egészségtelen naphosszat töményen szívni az út porát. Társadalmi megbecsülése sem áll arányban fontosságával. (Ugyan melyik fiatalember állhatna oda manapság egy kislány elé, azzal, hogy „utcaseprő vagyok”?! Vagy ha úgy elegánsabb, hát „úttisztító”? Egyáltalán, a takarítás, a tisztaság megteremtése igen lebecsült foglalkozás nálunk; nemrégiben olvashattuk egyik hetilapunkban, hogy egy fővárosi kórház 74 ágyas osztályán összesen két takarítósi található, egyikük 86, a másik 78 éves!) Pillanatnyilag 300 úttisztító, 100 szemétrakodó és 77 gépkocsivezető hiányzik a köztisztasági munkából. Munkakönyv nélkül szegődő, alkalmi munkások pótolják őket úgy-ahogy, ezeket bajos ellenőrizni, hiszen munkahelyük a vég nélkül kanyargó utca; de különben is minék, hiszen munkakönyv hiányában fegyelmi eljárás sem indítható ellenük.

Ha egy munkakör nagyon kellemetlen és egészségtelen, akkor igen jól meg kell fizetni, hogy valami becse mégiscsak legyen. (Pár évvel ezelőtt feltűnt nekem egy dunántúli faluban egy káprázatosan szép, ultramodern villa. Kíváncsi lettem, hogy ugyan ki tud ilyet építtetni? Orvos? Állatorvos? Kiderült, hogy egyik sem. Hanem a pócegödör tisztító, a hajdani gróf fia, aki vállalta azt a munkát, amire senki más nem vállalkozott, és a falu legnagyobb jövedelmű embere lett.) Mivel azonban még igen nagy jövedelem esetén is tarthatnánk a munkaerőhiánytól és mivel az emberi erő túlfizetése helyett ez gazdaságosabb is, inkább gépeket kellene venni, ezekkel sok ember munkáját pótolni, a gép kezeléséhez nélkülözhetetlen keveseket pedig jól megfizetni. Csakhogy itt megint kiderül, hogy a tisztaság bizony költséges, „fényűzés”, mert 60—70 milliós beruházásra volna szükség, mégpedig tőkés devizában, mivel ezek a gépek mind az NSZK-ban készülnek.

A plakát, mint nevelő

Ha mindezt végiggondoljuk, lehetetlen megtagadnunk a megbecsülést a Köztisztasági Hivaltól, mely ennyi nehézséggel birkózva mégiscsak tisztán tartja úgy-ahogy fővárosunkat. Mert a gondoknak ezzel nincs vége: a kereskedelmi forgalom oly mértékben emelkedett, hogy lebonyolításához mind kisebbeknek bizonyulnak a raktárak, az áru hulladéká, csomagolása olykor utcákon, tereken hever. De hever ott más is: építőanyag, törmelék, amit az építők nem szállítanak el. Mivelhogy újabb tisztasági büntető tarifa fenyegeti a felelősöket, tán könnyebb lesz a kereskedelmi és építő vállalatok fegyelmre szokatni.

Mindenestre könnyebb, mint a „társadalmat”, a pesti polgárt, aki nagyvonalúan hajít el papírt, csutkát, miegyebet, miközben serdületlen fiai ha-

sonló nagyvonalúsággal rongálják a parkokat (évi 4 milliós kárt okozva).

Az FNEB jelentése panaszolja a propaganda hiányát; a lakosság nevelése érdekében plakátokat követel. A legjobb propaganda persze maga a tisztaság volna, hiszen lélektani tény, hogy a környezet külseje nevel és fegyelmez a legbiztosabban. Ha belépünk egy fényes luxus-étterembe, vagy egy gondozott lakásba, gondosan megtörölgetjük a cipőnket és eszünkbe sem jut a padlóra hamuzni. Ösztönösen érezzük, hogy ez itt lehetetlen. De ha valamelyik pályaudvar várótermébe lépünk, megfordul-e a fejünkben ugyanez?! Ellenkezőleg, úgy látjuk, hogy teljesen mindegy, mennyi újabb sarat hozunk, mennyi hamut szórunk.

Nem szabad lebecsülnünk azért a plakátok szerepét sem: bár nálunk a plakátragasztásnak teljesen célt tévesztő szokása dívik. Ugyanazzal a plakáttal egész falakat raknak tele, az összhatás olyan, mint valami textiltimintáé. Elszongítja a szemet, kikapcsolja a figyelmet. Egyetlenegy sokkal hatásosabb volna, arra odanéznénk. De féltő, hogy a tisztaságra felhívó falragasz — buzdítson bár rajta a leggyönyörűbb, hiányosan öltözött fehérenp — csak arra fog hatni, akinek amúgy is görcs áll a kezébe, mielőtt egy villamosjegyet is leejtene a földre.

Hatásosnak ígérkezik a szigorúbb bírságolási rendszer is. Ma a rendőrök a helyszínen ritkán büntetik a szabályok ellen vétőt, gyakoribb a szabálysértésért történő feljelentés, de ezeknek száma is csökkent. 1968 első felében 3205 esetben folyt ilyen eljárás, ám 1969 első felében csak 1664 esetben, s ennek aligha a szabálysértők örvedetes megfoghatkozása az oka, hanem inkább az a tény, hogy az utólag tárgyalt ügyeknél a kihágás tényét többnyire már lehetetlen bizonyítani. Akkor viszont mi célt szolgál az egész eljárás? Ügydarab anélkül is akad elég. Ily módon egyszerűbb szemet hunyni a rendetlenkedő lakosok tettei fölött.

A nevelést legcélszerűbb ott kezdeni, ahol az általában kezdhető, és ahol a legtöbb kilengés tapasztalható: a gyermekeknél, a fiataloknál. Az iskolák, az Úttörő és KISZ szervezetek tehetnek társadalmi úton legtöbbet az oly nehezen szerzett tisztaság óvására.

Végezetül, tételeim igazolására — hogy a városokat nem tisztaságukért szeretjük, ám ha tiszták, még jobban kedveljük őket — hadd idézzem Kozma Andornak, a Budapestről oly lelkesülten szóló költőnek néhány sorát:

„Óh Budapest! — Ki mosdat és ki fésül téged, te szépség? Kényes tárgy bíz' ez. Kegyes az ég és utca-öntözésül friss záporával néha megvizez. Magát ilyenkor elszégyenli mégis s rákezd locsolni a vízvezeték is — s van egy falstaffi-seprős hadsereg mely olykor-olykor munkának ered.

Óh szép cigánylány! — szeretlek s imádlak, nem ismerek elbajolóbbat nálad; de mégis esküszöm, hogy a csodás bájnak sem árt egy kis — tisztálkodás.”

E sorok legalább félszázada születtek. Sajnos, még mindig időszerűek.

Bozóky Éva